



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

**1η Προκήρυξη Ερευνητικών Έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την ενίσχυση των μελών ΔΕΠ και
Ερευνητών/τριών και την Προμήθεια Ερευνητικού Εξοπλισμού Μεγάλης Αξίας**

Εκτεταμένη σύνοψη της τελικής έκθεσης

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ 'ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΗ': ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΡΑΣΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΙΤΟΥΝΤΕΣ ΑΣΥΛΟ, ΤΟΥΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (ΛΕΣΒΟΣ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ)

ΑΚΡΩΝΥΜΙΟ ΕΡΓΟΥ

HUMANcITY
<https://humancity.sah.aegean.gr>

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΟΥ

1767

ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ ΣΥΝΟΨΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Στόχοι του έργου

II. Υλοποίηση του έργου και συμπεράσματα ανά ενότητα εργασίας

Ενότητα Εργασίας 1: Είσοδος, Σκάλα Συκαμνιάς (Λέσβος)

Ενότητα Εργασίας 2: Εγκατάσταση, Αθήνα, Ανοιχτή Δομή Φιλοξενίας Ελαιώνα και διαμερίσματα του προγράμματος ESTIA

Ενότητα Εργασίας 3: Το ανθρωπιστικό τοπίο της Λέσβου, μια ποιοτική και ποσοτική καταγραφή

Ενότητα Εργασίας 4: Εγκατάσταση, κοινωνικά και θρησκευτικά δίκτυα της Αθήνας

Ενότητα Εργασίας 5: Δυναμικός διαδραστικός άτλαντας

Ενότητα Εργασίας 6: Συντονισμός έργου και διάχυση αποτελεσμάτων

III. Δράσεις διάχυσης και δημοσιοποίησης

IV. Αντίκτυπος του έργου

V. Περιλήψεις ανακοινώσεων

I. ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Το Human(c)ity είχε τους παρακάτω στόχους:

1. Την μελέτη της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης ως πεδίο κοινωνικής/πολιτισμικής μεσολάβησης, διάδρασης και διαπραγμάτευσης ανάμεσα στους αιτούντες άσυλο, τους ιδιωτικούς και δημόσιους, ατομικούς και συλλογικούς ανθρωπιστικώς δρώντες και, τέλος, τις τοπικές κοινωνίες.
2. Την εστίαση σε τρεις γεωγραφικούς χώρους με ιδιαίτερη έμφαση στον τρίτο από αυτούς: α) έναν μικρό οικισμό πρώτης υποδοχής (Σκάλα Συκαμνιάς, Λέσβος) β) μια συνοριακή πόλη (Μυτιλήνη) σε νησί με Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Λέσβος) και γ) την πρωτεύουσα της Ελλάδας (Αθήνα).
3. Την παρακολούθηση των μετασχηματισμών από το «ανθρωπιστικό χωριό» στην «ανθρωπιστική πόλη».
4. Τη σύγκριση διαφορετικών τύπων εγκατάστασης των εισερχόμενων προσφύγων και μεταναστών –κυρίως καταυλισμών, δημοτικών ή ιδιωτικά διαχειριζόμενων

διαμερισμάτων, καταλήψεων ιδιωτικών ή δημόσιων χώρων– και διερεύνηση των διαφορετικών επιπτώσεων που έχουν αυτά για τους αιτούντες άσυλο, τους ανθρωπιστικούς δρώντες και τα μέλη των τοπικών κοινωνιών.

5. Τη διερεύνηση της διάδρασης στον ανθρωπιστικό χώρο και των κοινωνικών και πολιτικών της επιπτώσεων σε σχέση με τους κυρίαρχους τρόπους κοινωνικότητας και τις διαφορετικές μορφές διαμεσολάβησης (ανθρωπιστικές οργανώσεις, εθνοπολιτισμικές συλλογικότητες και δίκτυα μεταναστών).

II. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΟΥ

Το έργο υλοποιήθηκε μέσα από 6 Ενότητες Εργασίας (ΕΕ). Αυτές περιλάμβαναν δύο ενότητες για τη Λέσβο, δύο για την Αθήνα, μία για τον διαδραστικό άτλαντα, που περιλάμβανε την απογραφή του ανθρωπιστικού τοπίου στη Λέσβο, και μία για τη διάχυση και τη δημοσιότητα.

Η πανδημία προκάλεσε σοβαρά προβλήματα στην υλοποίηση της έρευνας, ιδιαίτερα στο σκέλος της εθνογραφικής επιτόπιας έρευνας στη Λέσβο, και οδήγησε σε σημαντικές αλλαγές στην μεθοδολογία, στην γεωγραφική μετατόπιση της ΕΕ2 από την Μυτιλήνη στην Αθήνα και σε δύο χρονικές παρατάσεις. Επίσης στη διάρκεια του έργου χρειάστηκε να αντικατασταθεί ο υπεύθυνος της Ενότητας Εργασίας 5 και να συμπληρωθεί η ερευνητική ομάδα με νέα στελέχη.

Παρά τα εμπόδια όλες οι ενότητες εργασίας προχώρησαν και ολοκληρώθηκαν σύμφωνα με το εγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Στη επιτυχή υλοποίηση του έργου συνέβαλαν οι τακτικές συναντήσεις (κάθε δυο βδομάδες) της ερευνητικής ομάδας, που από ένα σημείο και μετά γίνονταν διαδικτυακά, και η συνεχής συνεργασία όλων των μελών της ερευνητικής ομάδας. Επίσης σημαντική ήταν η συμβολή των μελών της συμβουλευτικής επιτροπής που παρακολούθησαν από πολύ κοντά την πορεία του έργου.

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά η υλοποίηση και τα συμπεράσματα του έργου ανά ΕΕ.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1: ΕΙΣΟΔΟΣ - ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟΙ ΠΡΩΤΗΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ, ΣΚΑΛΑ ΣΥΚΑΜΝΙΑΣ (ΛΕΣΒΟΣ)

12.2019-10.2022



Φωτογραφία 1: Καταυλισμός πρώτης υποδοχής 'Πλάτανος' στην Σκάλα Συκαμνιάς

Η πρώτη ενότητα εργασίας (ΕΕ1) διερεύνησε μέσα από το πρίσμα της μεσολάβησης όψεις της τοπικής συγκρότησης του ανθρωπιστικού καθεστώτος στον σημαντικότερο τόπο πρώτης υποδοχής, τον συνοριακό οικισμό της Σκάλας Συκαμνιάς στη Β. Λέσβο. Κάποιες από αυτές τις όψεις δεν είχαν μέχρι τότε αναδειχτεί στη έρευνα του Ευθύμιου Παπαταξιάρχη, κύριου ερευνητή του Human(c)ity και με μακρά εθνογραφική εμπειρία στον συγκεκριμένο τόπο. Στην κρίσιμη συγκυρία κορύφωσης της 'προσφυγικής κρίσης' το 2015-6, τόσο λόγω της ρευστοποίησης των όποιων, έτσι κι αλλιώς περιορισμένων, επίσημων δομών υποδοχής και διαχείρισης των μαζικών μεταναστευτικών ροών όσο και λόγω της εξίσου μαζικής έλευσης επαγγελματιών της ανθρωπιστικής δράσης, εθελοντών και ακτιβιστών από όλο τον πλανήτη, η ζήτηση για μεσολαβήσεις όλων των ειδών ήταν τεράστια. Αυτό έδωσε τεράστια συγκριτικά πλεονεκτήματα σε όσες και όσους διέθεταν βασικές ιδιότητες -γλώσσες και άλλες επικοινωνιακές ικανότητες, κοινωνικό κεφάλαιο, κοινωνικά δίκτυα και άλλους πόρους- για να αναλάβουν μεσολαβητικούς ρόλους.

Η συγκεκριμένη ενότητα εργασίας αξιοποίησε την μακρά και σε βάθος γνώση του συγκεκριμένου χωριού την οποία διαθέτει ο κύριος ερευνητής και, μέσα από ένα συνδυασμό νέων συνεντεύξεων και εθνογραφικής έρευνας, εστίασε σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ατόμων

όσο και ανεπίσημων και επίσημων δικτύων ανθρωπιστικών δρώντων/σών με σημαντική μεσολαβητική δράση στη διαμόρφωση των τριών καταυλισμών που λειτούργησαν στην Σκάλα εκείνη την περίοδο: του 'Πλατάνου, του 'Lighthouse', και του Stage 2. Παράλληλα διερεύνησε άλλες όψεις της συγκρότησης του 'ανθρωπιστικού χωριού' και, ειδικότερα, τους μετασχηματισμούς που επήλθαν στο επίπεδο της τοπικής ταυτότητας και τη σημασία τους για την υλοποίηση ενός κρατικού εγχειρήματος, την αναβάθμιση της 'αλληλεγγύης' στους πρόσφυγες' σε ένα νέο πατριωτισμό και σε νομιμοποιητικό παράγοντα του τότε νεοσύστατου ανθρωπιστικού καθεστώτος.

Η επικέντρωση σε κορυφαίους μεσολαβητές εκείνης της περιόδου επέτρεψε να αναδειχτούν τα μεγάλα περιθώρια που υπήρχαν τότε για πρωτοβουλίες, κινήσεις και αυτοσχεδιασμούς ενώ, παράλληλα, συνέβαλε στην κατανόηση των διαδικασιών παραγωγής ενός υβριδικού ιδεολογικού χώρου στον οποίο, κάτω από την στέγη του 'ανθρωπισμού' και με όρους πραγματισμού, συναντώνται και συνυπάρχουν εξαιρετικά ετερογενή εγχειρήματα με ποικίλα προτάγματα. Η ΕΕ1 έδειξε ότι η ουσιοκρατική ανασηματοδότηση της Σκάλας ως 'τόπου αλληλεγγύης', μια αναπαράσταση που παραβλέπει τις ρωγμές και τις συγκρούσεις που παρήγαγε τοπικά το προσφυγικό, είναι η άλλη όψη της ιεραρχικής υπαγωγής του χωριού στο ανθρωπιστικό καθεστώς.

Πιο αναλυτικά κάποια από τα πορίσματα της ΕΕ1 παρουσιάζονται στην ανακοίνωση στην επιστημονική συνάντηση για τη μεσολάβηση με τίτλο: 'Village reborn in humanity: Mediation in the making of the humanitarian arena'.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2: ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΑΘΗΝΑ, ΑΝΟΙΧΤΗ ΔΟΜΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΕΛΑΙΩΝΑ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΣΤΙΑ

12.2019-10.2022



Φωτογραφία 2: Στιγμιότυπο από τον Δημοτικό καταυλισμό για αιτούντες άσυλο στον Ελαιώνα (Αθήνα)

Η Ενότητα Εργασίας 2 (ΕΕ2), επίσης μέσα από το πρίσμα της διαμεσολάβησης, διερεύνησε εθνογραφικά δύο επίσημες μορφές εγκατάστασης αιτούντων και αιτουσών άσυλο στην Αθήνα, στη διαχείριση των οποίων είχε έντονη συμμετοχή ο Δήμος Αθηναίων: (α) τη 'Δομή Φιλοξενίας Πολιτών Τρίτων Χωρών ή ανιθαγενών που είχαν αιτηθεί διεθνή προστασία στον Ελαιώνα Αττικής' και (β) το πρόγραμμα 'ΕΣΤΙΑ' που αφορούσε στέγαση σε διαμερίσματα μέσα στον αστικό ιστό.

Και στις δύο αυτές μορφές εγκατάστασης η διαμεσολάβηση είχε θεσμικό χαρακτήρα. Έτσι, η συγκεκριμένη ενότητα λειτούργησε συμπληρωματικά προς την ΕΕ4, που εστίασε στη διερεύνηση της διαμεσολάβησης στο πλαίσιο άτυπων μορφών εγκατάστασης αιτούντων/σών

άσυλο στην Αθήνα. Οι δύο ερευνητικές ενότητες μαζί συνέβαλαν στη μελέτη της διαμεσολάβησης ως όψης της διακυβέρνησης της ‘ανθρωπιστικής πόλης’.

Η μελέτη υλοποιήθηκε μέσα από 13μηνη εθνογραφική έρευνα στα δύο παραπάνω πεδία που, εξαιτίας της πανδημίας, πραγματοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό διαδικτυακά. Όταν οι συνθήκες το επέτρεψαν, συμπληρώθηκε από επιτόπια έρευνα με φυσική παρουσία της ερευνήτριας στο πεδίο. Το εθνογραφικό υλικό περιλαμβάνει 61 καταγεγραμμένες συνομιλίες με εκπροσώπους του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, του Δήμου Αθηναίων, του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, των ΜΚΟ ΑΡΣΙΣ και HUMAN RIGHTS 360 και, βέβαια, με αιτούντες και αιτούσες άσυλο που διέμεναν στα δύο υπό διερεύνηση πεδία. Επίσης, περιλαμβάνει άτυπες συνομιλίες με άτομα από τους ίδιους χώρους, οι οποίες είτε δεν κρίθηκε εφικτό να καταγραφούν, είτε καταγράφηκαν, αλλά οι πληροφορητές δεν συναίνεσαν να κατατεθεί το υλικό στο Αρχείο της Προσφυγικής και Μεταναστευτικής Κρίσης στο Αιγαίο (ΑΠΜΚΑ) μαζί με τις υπόλοιπες.

Όσον αφορά στη δομή του Ελαιώνα, την εποχή της επιτόπιας έρευνας, η διαμεσολάβηση, η οποία υπό κανονικές συνθήκες περιλάμβανε στοιχεία ελέγχου και κηδεμόνευσης των κατοίκων της δομής, διεξαγόταν σε μια κατάσταση εξαιρετικής μεθοριακότητας στον χώρο και τον χρόνο που υπονόμει τις σχέσεις, τους ρόλους και τις εμπειρίες. Δύο στοιχεία που ήταν απολύτως ξεκάθαρα ήταν ο υπερπληθυσμός της δομής και η υποστελέχωσή της. Οι αιτούντες άσυλο βίωναν μια εξαιρετικά οξυμένη κατάσταση αναμονής και μια αδιέξοδη συνθήκη ζωής.

Η διαδικασία της διαμεσολάβησης στη δομή του Ελαιώνα ήταν μια ‘επίσημη’ διαδικασία επαγγελματικής σχέσης ανθρωπιστικών δρώντων και αιτούντων άσυλο που κατευθυνόταν ‘από τα πάνω’. Σαν τέτοια, βασιζόταν στην ιεραρχία και ακολουθούσε κανόνες και πλαίσια που αφορούσαν και τις δύο πλευρές της διαμεσολάβησης. Περιλάμβανε στοιχεία προστασίας και κηδεμόνευσης των αιτούντων άσυλο, τα οποία, ωστόσο, στη συνθήκη της πανδημίας, όπου όλες οι διαδικασίες υπολειμματούσαν, είχαν υποχωρήσει. Επίσης συνεπαγόταν στη διάσταση της εξουσίας και του ελέγχου της ζωής των ωφελούμενων που η διαμεσολάβηση δίνει στους ανθρωπιστικούς δρώντες και, επομένως, στους ίδιους. Αυτό είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα που, σε μεγάλο βαθμό, παρακάμπτεται από τις επίσημες μορφές υποδοχής αιτούντων άσυλο. Όπως και το ακόμα πιο ειδικό ζήτημα που αφορά το αίσθημα της ανάγκης που δημιουργούν οι διαμεσολαβητές/τριες στους αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες, το οποίο προσθέτει μια ακόμα διάσταση στη σύνθετη σχέση φροντίδας και ελέγχου στο πλαίσιο παροχής διεθνούς βοήθειας.

Παρατηρήθηκαν αποκλίσεις ανάμεσα στις απόψεις των εκπροσώπων των διαφορετικών φορέων που εμπλέκονταν στη διαχείριση της δομής και, βέβαια, αποκλίσεις ανάμεσα στις απόψεις του ΥΜΑ και αυτές των αιτούντων άσυλο.

Όσον αφορά στο πρόγραμμα ΕΣΤΙΑ, η έρευνα ανέδειξε τον επείγοντα χαρακτήρα του προγράμματος, ο οποίος το προσανατόλιζε αποκλειστικά προς μια βραχυπρόθεσμη υποδοχή με παροχή στέγης που δεν προέβλεπε διαδικασία κοινωνικής ένταξης. Επίσης, ανέδειξε κενά στη διαδικασία διαμεσολάβησης και αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους

εργαζόμενους στο πρόγραμμα σχετικά με την πρόσληψη των οδηγιών της ΥΑ του ΟΗΕ και του ΥΜΑ για την υποδοχή και εγκατάσταση των αιτούντων άσυλο. Αυτά όλα δημιουργούσαν ένα περιθώριο για προσωπική πρωτοβουλία που στόχευε στην, πέρα από τις επίσημες οδηγίες, υποστήριξη της κοινωνικοποίησης και ένταξης των αιτούντων άσυλο. Ωστόσο, παράλληλα, δημιουργούσαν και σοβαρά διλήμματα στους ίδιους τους εργαζόμενους.

Η έρευνα εστίασε στη σημασία ενός πρωτότυπου συστήματος σχέσεων και μηχανισμού διαμεσολάβησης του ΔΑ που ονομαζόταν ‘τριπλέτα’, επειδή στηριζόταν στη συνεργασία τριών ατόμων –ενός/μιας κοινωνικού/ής επιστήμονα, ενός/μιας επόπτη/ριας στέγης και ενός/μιας διερμηνέα. Μέσα από τη μελέτη της τριπλέτας, που, σημειωτέον, δεν έχει αντιστοιχία στη διεθνή βιβλιογραφία για την ανθρωπιστική διακυβέρνηση, αναδείχθηκαν και επιβεβαιώθηκαν διαστάσεις του προγράμματος ESTIA που αναπτύσσονται εκτενώς στη συνημμένη ως παραδοτέο εκτενέστερη έκθεση της ΕΕ2. Η σημαντικότερη ήταν οι εντάσεις και αντιθέσεις που δημιουργούνταν κατά τη διαδικασία υποδοχής και εγκατάστασης των αιτούντων άσυλο ανάμεσα στα μέλη των ομάδων εργασίας του Δήμου Αθηναίων αλλά και ανάμεσα στους τελευταίους και τους ωφελούμενους. Αυτές αμφισβητούν τους καταστατικούς στόχους των επίσημων οδηγιών λειτουργίας του προγράμματος ESTIA, ενώ φωτίζουν διαστάσεις του ανθρωπιστικού καθεστώτος με ευρύτερο ενδιαφέρον.

Τέλος, ένα στοιχείο που ανέδειξε η έρευνα και που αφορούσε και τις δύο μορφές εγκατάστασης ήταν η διαχείριση του ζητήματος της λήξης του δικαιώματος παραμονής των ωφελούμενων σε αυτές από την ΑΡΣΙΣ και τον Δήμο Αθηναίων και τα μεμονωμένα στελέχη τους. Το ζήτημα των εξώσεων προκάλεσε τριγμούς στη διαμεσολαβητική λειτουργία των επαγγελματιών του ανθρωπιστικού καθεστώτος και οδήγησε σε σημαντικές αναδιαρθρώσεις και παραιτήσεις.

Αναλυτικότερα τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται στην εκτενή έκθεση αναφοράς της ΕΕ2 καθώς και στην ανακοίνωση της ερευνήτριας στην επιστημονική συνάντηση με τίτλο **‘Mediating asylum seekers’ accommodation in the ESTIA program in Athens’.**

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3: ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ, ΜΙΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ

02.2021-10.2022



Φωτογραφία 3: Σκάφη της Ελληνικής Ακτοφυλακής και της Frontex στο λιμάνι της Μυτιλήνης

Οι νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά το ξέσπασμα της πανδημίας επέβαλαν την αναπροσαρμογή της μεθοδολογίας για την καταγραφή και χαρτογράφηση του 'ανθρωπιστικού τοπίου' της Λέσβου. Καταρχάς, η αδυναμία τόσο των μετακινήσεων από και προς το νησί, όσο και των δια ζώσης συνεντεύξεων με ανθρωπιστικούς δρώντες, αντιμετωπίστηκαν δίνοντας περισσότερο χώρο σε ποσοτικές μεθόδους έρευνας. Έτσι, αποφασίστηκε να χρησιμοποιηθεί ένα ψηφιακό ερωτηματολόγιο σε συνδυασμό με εκτενή έρευνα στις ιστοσελίδες και τα κοινωνικά δίκτυα των οργανώσεων για το μεγαλύτερο μέρος της καταγραφής του ανθρωπιστικού τοπίου, η οποία πλαισιώθηκε με επιτόπια έρευνα κατά τη διάρκεια επισκέψεων στη Λέσβο όταν αυτές κατέστησαν εφικτές.

Κατά δεύτερον, οι ραγδαίες εξελίξεις που πραγματοποιήθηκαν στο ερευνητικό πεδίο καθ' όλη τη διάρκεια του 2020, ως αποτέλεσμα τόσο της αλλαγής της κυβερνητικής πολιτικής στο προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα, όσο και της επιβολής των μέτρων περιορισμού της πανδημίας, αλλά και σημαντικά γεγονότα, όπως το ξέσπασμα της ξενοφοβικής βίας ή η καταστροφή από πυρκαγιά του ΚΥΤ της Μόριας, ανάγκασαν την ερευνητική ομάδα να αναπροσαρμόσει και τις περιόδους καταγραφής.

Μετά την επαν-επεξεργασία του ερευνητικού σχεδίου, διαμορφώθηκαν δύο διακριτές περίοδοι καταγραφής (αντί τρεις που είχαν αρχικά σχεδιαστεί): (α) η περίοδος πριν την αλλαγή της μεταναστευτικής πολιτικής από τη νέα κυβέρνηση και το ξέσπασμα της πανδημίας - μέχρι και τις αρχές του 2020, και (β) η περίοδος από το φθινόπωρο του 2020 και μετά.

Οι δύο αυτές περίοδοι, που πρακτικά αφορούν στα χρονικά διαστήματα πριν και μετά το ξέσπασμα της πανδημίας, επιλέχθηκαν για λόγους σύγκρισης, έτσι ώστε να αναδειχθεί και να παρουσιαστεί η εξέλιξη και μεταβολή του ανθρωπιστικού τοπίου στο νησί υπό τις πρωτόγνωρες αυτές συνθήκες.

Αποτέλεσμα της έρευνας αποτελεί η παρουσίαση του ανθρωπιστικού τοπίου της Λέσβου, σε δύο χρονικές περιόδους και σε τρία διαφορετικά επίπεδα καταγραφής και ανάλυσης:

1. Καταγραφή και παρουσίαση ποσοτικών στοιχείων σχετικά με τη διαμονή των αιτούντων άσυλο στο νησί της Λέσβου. Σε αυτό το επίπεδο, η βασική μεταβολή ήταν η δραματική μείωση του πληθυσμού των αιτούντων και αιτουσών άσυλο στο νησί, από 21.622 στις αρχές του 2020 σε 1.470 τον Αύγουστο του 2022. Αυτό ήταν ένα αποτέλεσμα αφενός της μείωσης των αφίξεων στη Λέσβο από το 2020 και μετά και, αφετέρου, της αύξησης των μεταφορών από τη Λέσβο προς τους καταυλισμούς της ενδοχώρας.

2. Ποιοτική και ποσοτική χαρτογράφηση των δρώντων που παράγουν ανθρωπιστικό έργο στο νησί. Καταγράφηκαν 102 ανθρωπιστικοί δρώντες με παρουσία στο νησί της Λέσβου κατά τη διάρκεια των δύο περιόδων της έρευνας: 9 από αυτούς ήταν ελληνικοί κρατικοί ή ευρωπαϊκοί φορείς/υπηρεσίες ή διακρατικές οργανώσεις, 11 ήταν μεγάλες διεθνείς οργανώσεις με παρουσία σε διάφορες χώρες, 70 ήταν μικρές και μεσαίες μη κυβερνητικές/ κερδοσκοπικές οργανώσεις και 11 ήταν άτυπες ομάδες/συλλογικότητες. Η πλειοψηφία, βάσει του αριθμού του ανθρώπινου δυναμικού τους ήταν οι μικρές οργανώσεις με 10 ή λιγότερα άτομα (38), ενώ 18 ήταν μεσαίες, μέχρι 50 άτομα, και μόνο τρεις (3) μεγάλες, με πάνω από 50 άτομα. Είκοσι επτά από τους συλλογικούς ανθρωπιστικούς δρώντες που καταγράφηκαν σταμάτησαν τις δραστηριότητές τους στο νησί μετά το 2020.

3. Παρουσίαση των κοινωνικών, χωρικών και πολιτικών διαφοροποιήσεων που προκλήθηκαν από την ανάπτυξη της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης και από την παρουσία των αιτούντων άσυλο στο νησί και των επιρροών τους στην τοπική κοινωνία.

Η δραματική μείωση του πληθυσμού των αιτούντων/σών άσυλο και ο περιορισμός τους στο ΚΥΤ, τόσο κατά τη διάρκεια της πανδημίας, όσο σε κάποιο βαθμό και μετά, είχε ως αποτέλεσμα τον αντίστοιχο περιορισμό του αριθμού των οργανώσεων και ομάδων που δραστηριοποιούνται στο νησί, αλλά και τον περιορισμό των δραστηριοτήτων και υπηρεσιών που προσφέρονται από τους ανθρωπιστικούς δρώντες που παραμένουν στο νησί. Παράλληλα, η γεωγραφική εξάπλωση του ανθρωπιστικού τοπίου του νησιού μεταβλήθηκε. Μετά το 2021 λειτουργούν πια μόνο το ΚΥΤ του Μαυροβουνίου και ο διαμετακομιστικός καταυλισμός (καραντίνας) στη βόρεια ακτή του νησιού. Η γενικότερη, λοιπόν, συρρίκνωση της ανθρωπιστικής παρουσίας στη Λέσβο, επηρέασε την τοπική κοινωνία περιορίζοντας τις αντιδράσεις της, οι οποίες είχαν αρχίσει να παίρνουν βίαιες διαστάσεις από το 2018 και κορυφώθηκαν στις αρχές του 2020, ακριβώς πριν την πανδημία.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4: ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ**12.2019-10.2022**

Φωτογραφία 4: Η πρόσοψη του City Plaza, άτυπου χώρου στέγασης αιτούντων άσυλο στην Αθήνα

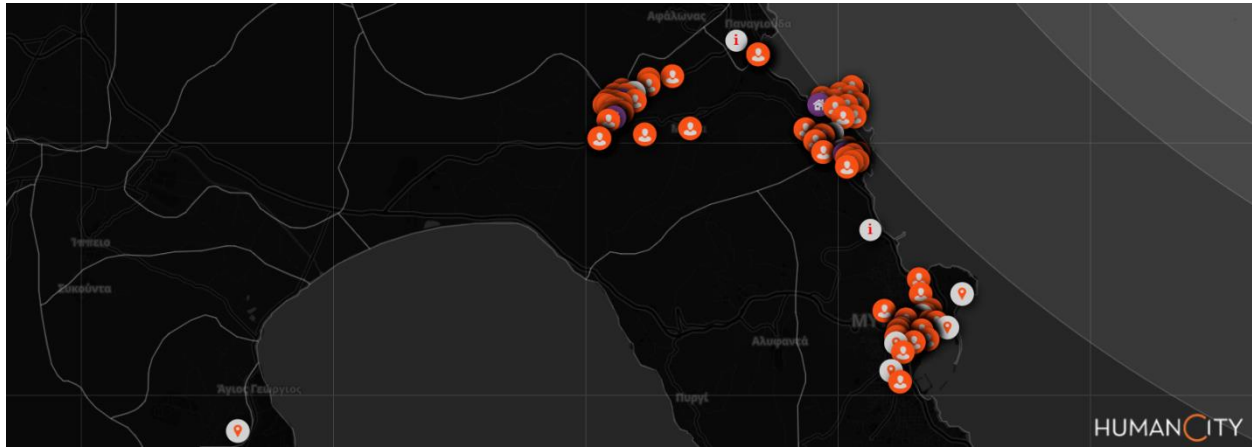
Η Ενότητα Εργασίας 4 διερεύνησε τις άτυπες μορφές κοινωνικής μεσολάβησης στην διαδικασία της εγκατάστασης των αιτούντων άσυλο από το Αφγανιστάν και Πακιστάν στην Αθήνα κάτω από μια συγκριτική οπτική. Μελέτησε δύο βασικά μοντέλα τα οποία συνέβαλαν στην διαδικασία της εγκατάστασης: τα εθνοπολιτισμικά δίκτυα των αιτούντων άσυλο και τις άτυπες μορφές της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης που εξειδικεύονταν στην στέγαση και στην εργασία. Η έρευνα εστίασε στο επίπεδο των καθημερινών πρακτικών και εξέτασε την επίδραση που έχουν αυτά τα δύο μοντέλα στα προσφυγικά υποκείμενα που αιτούνται άσυλο και στις τοπικές κοινωνίες. Συγκεκριμένα, μελετήθηκαν, στην βάση εθνογραφικής επιτόπιας έρευνας, πέντε περιπτώσεις: α) μια μικτού τύπου ad hoc εθελοντική ομάδα, β) μια ομάδα ‘αλληλεγγύης’, γ) μια μη κυβερνητική οργάνωση (Μ.Κ.Ο.), δ) ένα Σύλλογο Αφγανών μεταναστών και ε) μία ομάδα νεοεισερχόμενων Πακιστανών αιτούντων άσυλο.

Αναλύοντας τα δύο μοντέλα και συγκρίνοντας τις περιπτώσεις με σημεία αναφοράς τις σχέσεις μεταξύ των αιτούντων άσυλο και ‘υποστηρικτών’, και τις πρακτικές μεσολάβησης, παρατηρήθηκε ότι η συλλογική μεσολάβηση έπαιρνε διαφορετικές μορφές και με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Όλες οι περιπτώσεις εδράζονταν σε διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, το οποίο αποκάλυπτε και καθόριζε τα κίνητρα και τους σκοπούς των δρώντων καθώς και την ποιότητα και τις μορφές της μεσολάβησης. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι οι πέντε περιπτώσεις παρέπεμπαν σε διαφορετικούς τύπους εξαρτήσεων και ιεραρχικών σχέσεων μεταξύ αιτούντων άσυλο και ανθρωπιστικών δρώντων, και υπ’ αυτήν την έννοια επέτρεψαν τη διερεύνηση της σημασίας των εννοιών της ‘προστασίας’, ‘κηδεμόνευσης’, ‘πατρωνίας’ και ‘αυτονομίας’. Οι σχέσεις μεταξύ των αιτούντων άσυλο και των ανθρωπιστικών δρώντων φαίνεται να είναι

ασυνεχείς σε σύγκριση με τις σχέσεις που αποκτήθηκαν εντός των ομο-εθνοπολιτισμικών δικτύων και έχουν συνέχεια.

Σχετικά με την σύγκριση των εθνοπολιτισμικών δικτύων των Αφγανών και Πακιστανών αιτούντων άσυλο, αυτά χαρακτηρίζονται από σημαντικές διαφορές και ιδιαιτερότητες μεταξύ τους. Για τις δύο ομάδες οι διαδρομές εγκατάστασης εμφάνισαν κάποιες ιδιαιτερότητες. Είναι γεγονός ότι σχετικά με τους Αφγανούς αιτούντες άσυλο δεν υφίσταται μια ιστορικά εμπεδωμένη κοινότητα στην Αθήνα με επαρκείς οικονομικές δραστηριότητες που να μπορούν να τους απορροφήσουν στη δική τους αγορά εργασίας σε αντίθεση με τους Πακιστανούς. Για τους Αφγανούς αιτούντες άσυλο παίζουν βασικό ρόλο διάφοροι άλλοι παράγοντες: πέρα από τις διαδικτυακές κοινότητες, στις οποίες οι ίδιοι συμμετέχουν, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα φιλικά δίκτυα γνωριμίας που χτίζουν στην Ελλάδα κυρίως με τους ανθρωπιστικούς δρώντες (ακτιβιστές, 'αλληλέγγυους') σε αντίθεση με τους Πακιστανούς αιτούντες άσυλο που δείχνουν μία τάση 'εγκλωβισμού' στις ομο-εθνοπολιτισμικές τους σχέσεις.

Από την έρευνα προέκυψε ξεκάθαρα ότι οι Αφγανοί αιτούντες άσυλο διαντιδρούν και αποκτούν πιο άμεσες σχέσεις με τους ανθρωπιστικούς δρώντες σε σχέση με τους Πακιστανούς αιτούντες άσυλο. Το γεγονός ότι οι Αφγανοί γίνονται μέρος του ανθρωπιστικού καθεστώτος είτε ως 'εξυπηρετούμενοι' είτε ως επαγγελματίες, σε αντίθεση με τους Πακιστανούς που επενδύουν στα ομοεθνικά τους δίκτυα, δεν σημαίνει απαραίτητα ότι το ίδιο το ανθρωπιστικό καθεστώς αποκλείει ή προκρίνει τη μια κοινότητα έναντι της άλλης με εθνικά κριτήρια. Εφόσον όμως το ανθρωπιστικό καθεστώς είναι συνδεδεμένο με την 'προσφυγική' ιδιότητα, φαίνεται ότι τα χαμηλά ποσοστά καθορισμού προσφυγικού καθεστώτος για τους Πακιστανούς είναι καταλυτικός παράγοντας στο να μην επενδύουν οι ανθρωπιστικούς δρώντες στην υποστήριξή τους ως αιτούντες άσυλο.

EE5 – ΔΥΝΑΜΙΚΟΣ ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟΣ ΑΤΛΑΝΤΑΣ**05.2021-10.2022**

Φωτογραφία 5: Ο δυναμικός διαδραστικός άτλας του ‘ανθρωπιστικού τοπίου’ της Λέσβου

Η Ενότητα Εργασίας 5 είχε ως αντικείμενο την ανάλυση της καταγραφής που προέκυψε από την ποιοτική και ποσοτική χαρτογράφηση του ανθρωπιστικού τοπίου της Λέσβου (που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της ΕΕ3) και την παρουσίαση του υλικού ως γεωγραφικής οπτικοποίησης με τη μορφή ενός Δυναμικού Διαδραστικού Άτλαντα (ΔΔΑ) του νησιού (με έμφαση στην πόλη της Μυτιλήνης και τη Σκάλα Συκαμνιάς).

Οι εργασίες της ΕΕ5 ξεκίνησαν τον Ιούνιο του 2021, με την ένταξη στην ομάδα της αντικαταστάτριας του ερευνητή που αποχώρησε. Την ομάδα πλαισίωσε και μια νέα συνεργάτιδα, με ειδικότητα στη γραφιστική, με στόχο να συνδράμει και στην εικαστική επεξεργασία του ΔΔΑ. Τα δύο νέα μέλη της ερευνητικής ομάδας συνεργάστηκαν συστηματικά με τους ερευνητές της ΕΕ3 καθώς και με τους υπόλοιπους ερευνητές του έργου προκειμένου να κατασκευαστεί ο ΔΔΑ (<https://humancity.sah.aegean.gr/InteractiveAtlas/>) και να δημιουργηθεί η ιστοσελίδα του έργου (humancity@sah.aegean.gr) στο πλαίσιο της αναβάθμισης της σελίδας του Παρατηρητηρίου της Προσφυγικής και Μεταναστευτικής Κρίσης στο Αιγαίο.

Ο διαδραστικός άτλαντας του ερευνητικού προγράμματος HUMANcITY αποτελεί πρωτότυπο και μέχρι τώρα μοναδικό εργαλείο τόσο χωρικής, όσο και χρονικής πληροφόρησης της προσφυγικής κρίσης που διαδραματίζεται στο νησί της Λέσβου. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται συλλέχθηκαν μέσω διαδικτυακής έρευνας, με ερωτηματολόγια και επισκέψεις στις σελίδες των αρμόδιων φορέων και οργανώσεων, όπως και με επιτόπια έρευνα στο πλαίσιο της ΕΕ3 (2020 – 2022). Ο άτλαντας απευθύνεται στο ακαδημαϊκό κοινό των ερευνητών του μεταναστευτικού φαινομένου, σε ανθρωπιστικούς δρώντες καθώς και στο ευρύτερο κοινό. Είναι φιλικός προς τον χρήστη, παρέχοντας πλήρη επεξήγηση των εργαλείων που προσφέρονται.

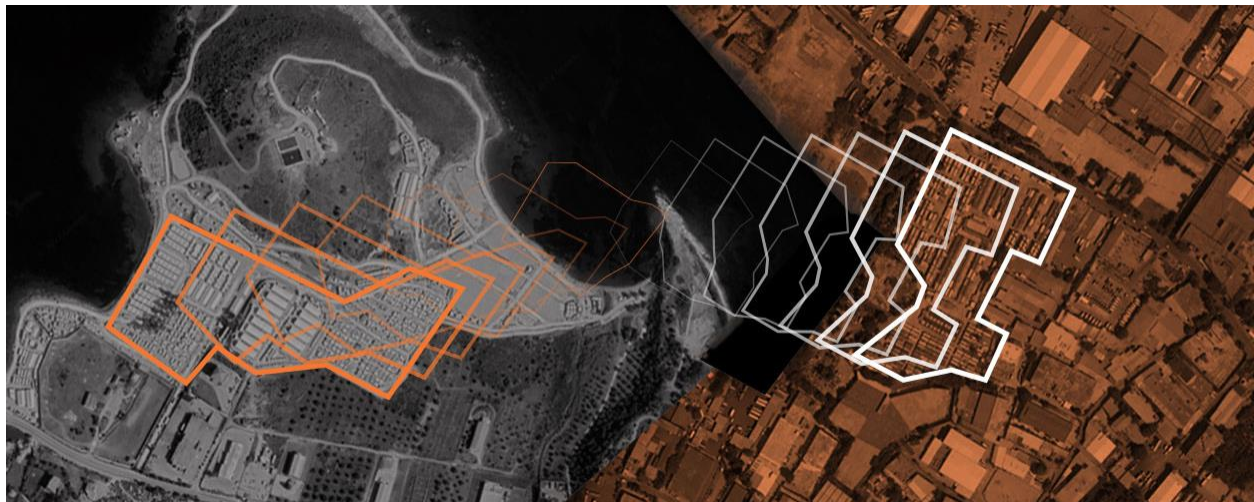
Η ανάπτυξη του άτλαντα αποτελεί ένα ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα το οποίο απαρτίζεται από τρία υποσυστήματα (i) γεωβάση όπου καταχωρούνται, αποθηκεύονται, ενημερώνονται και επεξεργάζονται τα χωρικά ή μη δεδομένα, (ii) διαδικτυακό σύστημα γεωγραφικών πληροφοριών μέσω ενός περιηγητή ιστού για τον χρήστη και (iii) ένα υποσύστημα επεξεργασίας και εισαγωγής νέων πληροφοριών από τα μέλη της ερευνητικής ομάδας.

Η παραγωγή του διαδικτυακού άτλαντα (webGIS) αναπτύχθηκε με την χρήση HTML, CSS, Javascript και PHP ως γλώσσα προγραμματισμού από την πλευρά του διακομιστή. Το λογισμικό είναι όλο ανοικτού κώδικα, με απαραίτητες βιβλιοθήκες όπως bootstrap, jQuery, Ajax και ένα API χαρτογράφησης από την πλευρά του πελάτη, Leaflet. Η χαρτογραφική εφαρμογή έχει σχεδιαστεί με εργαλεία και χαρακτηριστικά που είναι κοινά σε ιστοσελίδες και επομένως είναι εύκολο να κατανοηθεί από χρήστες που είναι εξοικειωμένοι με το διαδίκτυο. Η διεπαφή του χρήστη με τον άτλαντα του δίνει δυνατότητες όπως, να αλλάξει μεταξύ επιπέδων υποβάθρου και θεματικών επιπέδων με την χρήση του υπομνήματος, καθώς και δυνατότητες σμίκρυνσης και μεγέθυνσης. Η αριστερή οθόνη του άτλαντα πλαισιώνεται από μια εργαλειοθήκη τόσο πληροφόρησης του χρήστη, όσο και δυνατοτήτων για την παρουσίαση των δεδομένων και αποτελείται από 4 επιλέξιμες καρτέλες (αρχική, συλλογή δεδομένων, χρονογραμμές, οδηγός χρήσης).

Παράλληλα με τον άτλαντα παράχθηκε και μια διαδικτυακή χαρτογραφική εφαρμογή για τα μέλη της ερευνητικής ομάδας, η οποία παρέχει δυνατότητες εισαγωγής νέων γεωμετρικών δεδομένων και επεξεργασία των ήδη υπαρχόντων, στοχεύοντας στην συνεχή ενημέρωση του περιεχομένου.

ΕΕ6 – ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΧΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

12.2019-10.2022



Φωτογραφία 6: Από την ιστοσελίδα του Human(c)ity

Αντικείμενο της Ενότητας Εργασίας 6 ήταν ο συντονισμός του ερευνητικού έργου και η διάχυση της πληροφορίας που προέκυψε από το έργο σε τυχόν ενδιαφερόμενους, όπως αιτούντες άσυλο, ανθρωπιστικούς δρώντες, στην κοινωνία των πολιτών, στις τοπικές κοινωνίες, στον ακαδημαϊκό χώρο και, τέλος, στο ευρύτερο κοινό.

Ο επιστημονικός υπεύθυνος Ευθύμιος Παπαταξιάρχης και η ερευνήτρια Μαρίκα Ρόμπου-Λεβίδη είχαν την ευθύνη, αντίστοιχα, του επιστημονικού και διοικητικού συντονισμού του έργου. Επομένως, διαχειρίστηκαν τη διαδικασία τροποποίησης του περιεχομένου και της μεθοδολογίας της έρευνας και παρακολούθησαν την πορεία του έργου καθ' όλη του τη διάρκεια.

Δρομολόγησαν συναντήσεις της ερευνητικής ομάδας σε 15ήμερη βάση. Διοργάνωσαν και επέβλεψαν την εισαγωγική φάση της έρευνας που επικεντρώθηκε στο δέσιμο της ομάδας, την κάλυψη της υφιστάμενης βιβλιογραφίας και τον επαναπροσδιορισμό του περιεχομένου και της μεθοδολογίας έρευνας έτσι ώστε να αντιστοιχεί στις συνθήκες της πανδημίας. Υλοποίησαν το Ερευνητικό Εργαστήριο I (τέλος Ιουλίου 2020), το οποίο συνόψισε τις τρεις διαστάσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω. Στη συνέχεια, παρακολούθησαν στενά την κυρίως φάση της έρευνας για κάθε Ενότητα Εργασίας, και διοργάνωσαν τα Ερευνητικά Σεμινάρια I και II (Ιανουάριος και Φεβρουάριος 2021). Σε αυτά έγιναν παρουσιάσεις των εν εξελίξει ερευνών των επιμέρους ΕΕ.

Τον Ιούνιο 2021 συγκάλεσαν το Ερευνητικό Εργαστήριο II, που αφιερώθηκε αποκλειστικά στον σχεδιασμό και τη μεθοδολογία του Δυναμικού Διαδραστικού Άτλαντα ο οποίος ξεκινούσε σε εκείνη τη φάση.

Παρακολούθησαν συστηματικά και επέβλεψαν την κατασκευή του Δυναμικού Διαδραστικού Άτλαντα (<https://refugeeobservatory.aegean.gr/HUMANcITY/InteractiveAtlas>) καθώς και της ιστοσελίδας του έργου (<https://humancity@sah.aegean.gr>).

Τέλος, φρόντισαν να εξοπλιστεί η ερευνητική ομάδα με ψηφιακούς εγγραφείς, φωτογραφικές μηχανές, έναν φορητό ηλεκτρονικό υπολογιστή και σκληρούς δίσκους, που βοήθησαν στη διεξαγωγή της έρευνας και την επεξεργασία του εθνογραφικού υλικού, και έκαναν τις απαραίτητες ενέργειες ώστε να υλοποιηθούν πλήρως όλα τα παραδοτέα και να τηρηθούν τα ορόσημα της ΕΕ6.

Ως προς τη διάχυση πρέπει να υπογραμμιστεί η διοργάνωση της προγραμματισμένης Διεθνούς Επιστημονικής Συνάντησης που πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το πρόγραμμα Admigon (Horizon 2020) στη Μυτιλήνη τον Ιούνιο 2022 με θέμα 'Διαμεσολάβηση στη διακυβέρνηση της μετανάστευσης' (Mediation in Migration Governance). Παράλληλα γίνονται ενέργειες ώστε οι ανακοινώσεις, περαιτέρω επεξεργασμένες από τους συγγραφείς, να δημοσιευθούν σε ειδικό αφιέρωμα επιστημονικού περιοδικού με κριτές ή σε ειδικό τόμο στην αγγλική γλώσσα.

III. ΔΡΑΣΕΙΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ

Οι δράσεις διάχυσης και δημοσιότητας που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του έργου HUMANcITY είναι οι εξής:

1. Δημιουργία ιστοσελίδας (<https://humancity.sah.aegean.gr>) στην οποία παρουσιάζεται το έργο συνολικά καθώς και οι επιμέρους έρευνες που διεξάχθηκαν στο πλαίσιο του. Η σελίδα συνδέεται με την αντίστοιχη του Παρατηρητηρίου της Προσφυγικής και Μεταναστευτικής Κρίσης στο Αιγαίο (<https://refugeeobservatory.aegean.gr>) για άντληση εθνογραφικού υλικού που έχει κατατεθεί στο Αρχείο Προφορικής Ιστορίας καθώς και για διαδραστική πλοήγηση στον Δυναμικό Διαδραστικό Άτλαντα. Επίσης, στην ιστοσελίδα υπάρχουν παραπομπές στις υφιστάμενες δημοσιεύσεις ερευνητών που συμμετέχουν στο έργο, οι οποίες συνδέονται θεματικά με αυτό.

2. Ανάρτηση στην ιστοσελίδα του έργου όλων των εκθέσεων αναφοράς της ερευνητικής ομάδας. Επίσης ανάρτηση του εθνογραφικού κειμένου του μεταδιδακτορικού ερευνητή Παυσανία Καραθανάση για τη Μόρια (Λέσβος) (https://refugeeobservatory.aegean.gr/sites/default/files/Karathanasis.Moria_.CampCity.2020.pdf), κειμένου που βασίζεται στην επίσκεψη που πραγματοποίησε εκεί τον Ιούνιο 2020 στο πλαίσιο του Human(c)ity.

3. Ανάρτηση στο Αρχείο της Προσφυγικής και Μεταναστευτικής Κρίσης στο Αιγαίο (<http://archive-refugeeobservatory.ekt.gr/refugeeobservatory/>) 108 καταγεγραμμένων συνομιλιών/συνεντεύξεων με πληροφορητές/τριες που συνδέονται με τις επιμέρους έρευνες όλων των Ενοτήτων Εργασίας σε μορφή είτε ηχητικών αρχείων είτε μεταγραφών. Το συγκεκριμένο μέσο δίνει πρόσβαση στο υλικό της έρευνας σε ένα σχετικά ευρύ και ποικίλο κοινό. Ωστόσο, έχουν ληφθεί μέτρα ώστε να προστατευθεί η ανωνυμία και τα προσωπικά δεδομένα ατόμων που δεν επιθυμούσαν ο λόγος τους να δημοσιοποιηθεί.

4. Ανάρτηση του Διαδραστικού Δυναμικού Άτλαντα στην ιστοσελίδα του Παρατηρητηρίου της Προσφυγικής και Μεταναστευτικής Κρίσης στο Αιγαίο (<https://refugeeobservatory.aegean.gr/HUMANcITY/InteractiveAtlas>) καθώς και στην ιστοσελίδα του έργου HUMANcITY (<https://humancity.sah.aegean.gr/InteractiveAtlas/>). Οι προδιαγραφές της ιστοσελίδας του έργου, που έτσι κι αλλιώς δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της αναβάθμισης της σελίδας του Παρατηρητηρίου, είναι πιο περιορισμένες από εκείνες της ιστοσελίδας του Παρατηρητηρίου για αυτόν τον λόγο γίνεται άμεση σύνδεση των δύο σελίδων.

5. Ανάρτηση στην ιστοσελίδα του έργου του ερωτηματολογίου πάνω στο οποίο βασίστηκε η έρευνα της ΕΕ3.

6. Διοργάνωση Διεθνούς Επιστημονικής Συνάντησης στη Μυτιλήνη στις 8 με 10 Ιουνίου 2022. Ανάρτηση του προγράμματος της συνάντησης στην ιστοσελίδα του έργου αλλά και του Παρατηρητηρίου. Επίσης ανάρτηση των ανακοινώσεων των μελών της ερευνητικής ομάδας στην ιστοσελίδα του έργου.

Τα κείμενα που προέκυψαν από την επιστημονική συνάντηση είναι σε φάση επεξεργασίας για δημοσίευση σε συλλογικό τόμο ή ξενόγλωσσο περιοδικό.



IV. ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ

Η επίδραση και ο γενικότερος αντίκτυπος του Human(c)ity αφορά στο επίπεδο της επιστημονικής έρευνας του μεταναστευτικού και προσφυγικού φαινομένου, στο επίπεδο της ενημέρωσης της κοινής γνώμης και, ειδικότερα, όσων ειδικεύονται επαγγελματικά σε αυτόν τον τομέα, αλλά και στο επίπεδο άσκησης πολιτικής.

Πρώτον, ως προς το περιεχόμενο, το Human(c)ity δείχνει την τεράστια σημασία που έχει η μεσολαβητική λειτουργία όσων ανέλαβαν ανθρωπιστική δράση τόσο στην πρώιμη «χαώδη» φάση της προσφυγικής κρίσης όσο και σε μεταγενέστερες φάσεις πιο τακτικής διαχείρισης. Η συστηματική κατανόηση του ειδικού βάρους της μεσολάβησης στην διαχείριση του προσφυγικού και μεταναστευτικού ζητήματος αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για τη διαμόρφωση πολιτικών που θα επιδιώκουν την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων που προκύπτουν από τη συνάντηση τόσο πολιτισμικά ετερογενών δρώντων. Σε κάθε περίπτωση το Human(c)ity συμβάλει στην μεγαλύτερη συνειδητοποίηση της ανάγκης για συστηματική προετοιμασία και εκπαίδευση των ανθρωπιστικών δρώντων στα «καθήκοντα» της μεσολάβησης.

Δεύτερον, η εμπειρική διερεύνηση των καινοτόμων επίσημων πολιτικών και ανεπίσημων παρεμβάσεων στη στέγαση των αιτούντων άσυλο επιτρέπει την κριτική αξιολόγηση των επιπτώσεών τους για όλους τους συντελεστές και για τη βελτίωση των εφαρμοζόμενων πολιτικών. Συγχρόνως η έρευνα επιτρέπει τη καλύτερη κατανόηση αυτών των πειραματισμών ‘από τα κάτω’ και ‘από τα μέσα’.

Τρίτον, η αξιοποίηση της μεσολάβησης ως οπτικής γωνίας συμβάλει σε μια πιο ψύχραιμη, εμπειρικά εμπεριστατωμένη, ταυτόχρονα κριτική και εικονοκλαστική, προσέγγιση του προσφυγικού ζητήματος, μια προσέγγιση που δεν παγιδύεται στα πολιτικο-ιδεολογικά προτάγματα που κυριαρχούν στη δημόσια συζήτηση για το ‘προσφυγικό’ ούτε μπερδεύεται με συναφή κανονιστικά σχήματα οργάνωσης της ανθρωπιστικής δράσης. Ταυτόχρονα συμβάλλει στην κριτική αναθεώρηση του κυρίαρχου ‘λεξιλογίου’ για το ‘προσφυγικό’.

Τέταρτον, η δημιουργία του Διαδραστικού Δυναμικού Άτλαντα μαζί με την τεκμηριωμένη χαρτογράφηση του ανθρωπιστικού πεδίου της Μυτιλήνης αποτελούν σημαντικό βήμα στην έγκυρη ενημέρωση γύρω από το προσφυγικό στο χώρο του Αιγαίου. Ταυτόχρονα ενισχύουν τη λειτουργία της σελίδας του Παρατηρητηρίου της Προσφυγικής και Μεταναστευτικής Κρίσης στο Αιγαίο που σταδιακά καθιερώνεται ως κορυφαία αναφορά για την έρευνα, τη διάχυση της επιστημονικής γνώσης και την έγκυρη ενημέρωση γύρω από το προσφυγικό.

Πέμπτον, οι επιπτώσεις του Human(c)ity είναι συνάρτηση και του βαθμού διάχυσης των προϊόντων της έρευνας. Η σημαντική διεθνής συνάντηση που πραγματοποιήθηκε με πολύ μεγάλη επιτυχία στην Μυτιλήνη τον Ιούνιο του 2022, η λειτουργία της σελίδας του προγράμματος με τις αντίστοιχες εκθέσεις και η δημοσίευση επιστημονικών κειμένων που βασίζονται στην έρευνα του Human(c)ity αποτελούν σημαντικά βήματα στην αύξηση της επιδραστικότητας του παρόντος εγχειρήματος.

Τέλος η έρευνα απασχόλησε σχεδόν αποκλειστικά νέους ερευνητές ενώ ένα σημαντικό μέρος της ερευνητικής ομάδας ήταν γυναίκες.

V. ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΡΘΡΩΝ-ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

Οι περιλήψεις αφορούν κείμενα που παρουσιάστηκαν ή κατατέθηκαν στη Διεθνή Επιστημονική Συνάντηση με θέμα 'Mediation in Migration Governance', ειδικότερα στην πρώτη συνεδρία που ήταν αποκλειστικά αφιερωμένη στο Human(c)ity.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

Ευθύμιος Παπαταξιάρχης (με Αλεξάνδρα Ζαβού), *Village reborn in humanity: Mediation in the making of the humanitarian arena*

Η παρούσα εργασία εξετάζει τον ανθρωπιστικό μετασχηματισμό μιας συνοριακής κοινότητας της Βόρειας Λέσβου, της Σκάλας Συκαμνιάς, που μετετράπη σε πύλη εισόδου στην επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για εκατοντάδες χιλιάδες εκτοπισμένους ταξιδιώτες στη διάρκεια της λεγόμενης 'Ευρωπαϊκής προσφυγικής κρίσης'. Η εργασία αναλύει τις επιπτώσεις, τις οποίες είχαν για την τοπική κοινότητα η ίδρυση και λειτουργία μιας πλειάδας ανθρωπιστικών 'δομών', μηχανισμών και πρακτικών, μέσα από το πρίσμα της μεσολάβησης και την εστίαση στον ρόλο μεσολαβητών που είχαν σημαντική συμβολή στην τοπική εμπέδωση του ανθρωπιστικού καθεστώτος.

Ο ανθρωπιστικός μετασχηματισμός του τόπου εξετάζεται ως μια σύνθετη διαδικασία που συμβαίνει σε τρία επίπεδα. Πρώτον, στο επίπεδο του χώρου, με την ίδρυση καταυλισμών (καμπ), γραφείων, αποθηκών και άλλων ανθρωπιστικών δομών για αποκλειστική χρήση των ανθρωπιστικών δρώντων και των αιτούντων άσυλο και με την ανάδυση μιας νέας ανθρωπιστικής γεωγραφίας, του 'ανθρωπιστικού χωριού'. Δεύτερον, στο επίπεδο την σημασιών και των αναπαραστάσεων, με τον μετασχηματισμό της τοπικής ταυτότητας από παραδοσιακό χωριό και ειδυλλιακό τουριστικό προορισμό σε παραδειγματικό 'τόπο αλληλεγγύης'. Τρίτον, στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων, με την ανάδυση νέων δικτύων ανάμεσα στις διαφορετικές κατηγορίες δρώντων σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο και το άνοιγμα της τοπικής κοινωνίας σε ένα οικουμενικό ακροατήριο μέσα από μια αλληλουχία τιμών και τιμητικών τελετουργικών επισκέψεων. Η εργασία δείχνει ότι η τροπή την οποία πήρε ο ανθρωπιστικός μετασχηματισμός της τοπικής κοινότητας δεν ήταν δεδομένος από τα πάνω αλλά ότι προσδιορίστηκε στην διάρκεια της διαδικασίας και υπήρξε αντικείμενο αμφισβητήσεων και διαπραγματεύσεων από τα κάτω, τόσο ανάμεσα σε δρώντες τοποθετημένους σε διαφορετικά επίπεδα ολοκλήρωσης του ανθρωπιστικού χώρου όσο και ανάμεσα σε επίσημα και ανεπίσημα δίκτυα μεσολάβησης. Ειδικότερα ο ανθρωπιστικός μετασχηματισμός είχε μια σημαντική δημιουργική πλευρά λόγω του ειδικού βάρους των μεσολαβητών στην επανεννοiolόγηση καθιερωμένων σημασιών. Τέλος, η εργασία δείχνει στη

διάρκεια του ανθρωπιστικού μετασχηματισμού τα επίσημα δίκτυα μεσολάβησης πήραν το πάνω χέρι παίζοντας έτσι καθοριστικό ρόλο στην ιεραρχική ενσωμάτωση της τοπικής κοινωνίας στο πανίσχυρο ανθρωπιστικό καθεστώς.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

Μαρίκα Ρόμπου-Λεβίδη, Mediating accommodation in the official ESTIA municipal program in Athens στην πόλη της Αθήνας

Η ανακοίνωση παρουσιάζει τη σύνθετη διαδικασία διαμεσολάβησης που αφορά την εγκατάσταση αιτούντων άσυλο σε διαμερίσματα μέσα στην πόλη της Αθήνας, εστιάζοντας στο χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στεγαστικό πρόγραμμα ESTIA και την υλοποίησή του από τον Δήμο Αθηναίων. Αντλώντας από την εθνογραφική έρευνα που πραγματοποίησε η ερευνήτρια από τον Ιούνιο 2020 μέχρι τον Ιούλιο 2021, η ανακοίνωση, στο πρώτο μέρος της, παρουσιάζει διαστάσεις της διαμεσολάβησης που αφορούν α) το ελληνικό τμήμα της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, που σχεδίασε το πρόγραμμα το 2015-2016 και το συντόνισε μέχρι το 2020 β) το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, που συνέβαλε στον συντονισμό του ESTIA από το αρχικό του στάδιο μέχρι σήμερα και, τέλος, γ) τον Δήμο Αθηναίων, που υπήρξε σημαντικός εταίρος των παραπάνω δύο φορέων για την εφαρμογή του προγράμματος στην πόλη. Στο δεύτερο μέρος, η ανακοίνωση παρουσιάζει ένα συγκεκριμένο σύστημα λειτουργίας των υπηρεσιών του Δήμου Αθηναίων που υλοποιούν το πρόγραμμα, την «τριπλέτα», η οποία αποτελεί το πλαίσιο διαμεσολάβησης που συνδέει τους αιτούντες άσυλο με την τοπική κοινωνία και τους επίσημους θεσμούς. Η ερευνήτρια υποστηρίζει ότι, παρά την ύπαρξη εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας του προγράμματος που εκδιδόταν κατά διαστήματα από την Ύπατη Αρμοστεία και από το αρμόδιο υπουργείο και στόχευε στη διασφάλιση της ομαλής διαδικασίας εγκατάστασης για όλα τα μέρη που εμπλέκονταν στο πρόγραμμα, και, παρά τις προσπάθειες του Δήμου να εφαρμόσει στην πράξη αυτόν τον κανονισμό, το σύστημα της τριπλέτας παρουσιάζει εντάσεις και αντιθέσεις που αμφισβητούν τις καταστατικές προθέσεις του προγράμματος, ενώ, παράλληλα ανανοηματοδοτούν την έννοια της διαμεσολάβησης στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης της μετανάστευσης.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3 (σε συνεργασία με την ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 5)

Παυσανίας Καραθανάσης και Κέλλυ Αβανίδου, The ‘humanitarian town’ : An overview of the humanitarian scene in Mytilene (Lesvos)

Η ανακοίνωση παρουσιάζει την εκτενή χαρτογράφηση του «ανθρωπιστικού πεδίου» στη Μυτιλήνη και τη Λέσβο γενικότερα, σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους, χρησιμοποιώντας έναν συνδυασμό ποσοτικών και ποιοτικών μεθοδολογιών. Το πραγματολογικό υλικό στο οποίο βασίζεται η ανακοίνωση προέρχεται από εθνογραφική επιτόπια εργασία στο νησί, στη διάρκεια τριών διαφορετικών ερευνητικών επισκέψεων, από εκτενή διαδικτυακή έρευνα στις ιστοσελίδες και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης των διαφόρων δρώντων που παράγουν ανθρωπιστικό έργο, καθώς και από διαδικτυακή έρευνα με ερωτηματολόγιο, που κυκλοφόρησε μεταξύ των ανθρωπιστικών παραγόντων που συμμετείχαν στην έρευνα του Human(c)ity. Στο πλαίσιο της

ανακοίνωσης αναλύονται τα βασικά χαρακτηριστικά του «ανθρωπιστικού τοπίου» της Λέσβου στις πολλαπλές του διαστάσεις και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και παρουσιάζεται η καταγραφή των στοιχείων της έρευνας σε έναν δυναμικό διαδραστικό άτλαντα του νησιού.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4

Ερβίν Σέχου, Informal practices of mediation in the process of asylum seekers' settlement in Athens

Η ανακοίνωση πραγματεύεται τους κοινωνικούς παράγοντες διαμεσολάβησης που επιδρούν στην διαδικασία της εγκατάστασης των αιτούντων άσυλο στην Αθήνα. Ειδικότερα, εστιάζει στις άτυπες μορφές διαμεσολάβησης σε σχέση με την εξασφάλιση στέγασης και ένταξης στην αγορά εργασίας και διερευνά μέσα από μία συγκριτική εθνογραφική προσέγγιση την ανάλυση δύο μοντέλων εγκατάστασης. Το πρώτο σχετίζεται με τον μεσολαβητικό ρόλο που διαδραματίζει ένας σύλλογος Αφγανών στην διαδικασία της εγκατάστασης. Σε αυτό το πλαίσιο λαμβάνονται υπόψη το πεδίο υποδοχής, οι μορφές μεσολάβησης και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των νεοεισερχόμενων αιτούντων άσυλο με τους ήδη εγκατεστημένους παλαιότερα ομοεθνείς τους. Το δεύτερο εστιάζει σε μια ομάδα «αλληλεγγύης», αποτελούμενη από άτομα που ανήκουν ιδεολογικά στον χώρο της αριστεράς και ταυτοποιούνται ως «αλληλέγγυοι». Η ανάλυση των σχέσεων μεταξύ αυτών των δύο μοντέλων με τους αιτούντες άσυλο και την τοπική κοινωνία αποτελεί βασικό ζητούμενο. Η ανακοίνωση υποστηρίζει την θέση ότι τα δύο αυτά μοντέλα αποτυπώνουν διαφορετικές λογικές και πρακτικές μεσολάβησης, ανάλογα με το πολιτισμικό υπόβαθρο που τα διέπει.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 6

Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, Mediation and brokerage in humanitarian action and migration governance: Key research issues.

Η εργασία παρουσιάζει ένα πλαίσιο θεωρητικής επεξεργασίας των εννοιών της μεσολάβησης και της μεσιτείας στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής διαχείρισης και γενικότερα της μετανάστευσης. Εμπνέεται από την μακροχρόνια εθνογραφική μου εμπειρία της ανθρωπιστικής διαχείρισης της 'ανθρωπιστικής κρίσης' στο Αιγαίο και βασίζεται στη επισκόπηση της συναφούς βιβλιογραφίας για τη μεσολάβηση στην κοινωνική ανθρωπολογία και γενικότερα τις κοινωνικές επιστήμες. Στην παρούσα εργασία τάσσομαι υπέρ της κριτικής αναθεώρησης αυτών των αναλυτικών εργαλείων, τα οποία παλιότερα έγιναν αντικείμενο μιας κανονιστικής απαξίωσης, και υποστηρίζω την εφαρμογή τους στις νέες συνθήκες της ηλεκτρονικής επανάστασης, της αποεδαφικοποίησης, της παγκοσμιοποίησης και της ραγδαίας αλλαγής. Η χρήση της μεσολάβησης και της μεσιτείας στην εθνογραφική μας έρευνα μπορεί να είναι ιδιαίτερα παραγωγική στην δυναμική και διαδικασιακή προσέγγιση του φαινομένου της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης. Ειδικότερα επιτρέπει την εθνογραφική σύλληψη κάποιων χαρακτηριστικών της ανθρωπιστικής δράσης, που ήταν πολύ έντονα στην πρόσφατη 'Ευρωπαϊκή προσφυγική κρίση',

όπως, για παράδειγμα, ο πολλαπλασιασμός των εγχειρημάτων και η πολυδιάσταση παραγωγή συνδέσμων και δικτύων.

Η εργασία επίσης προτείνει μια ευρύχωρη θεώρηση της ανθρωπιστικής δράσης που περιλαμβάνει την πρώτη υποδοχή, την προστασία στις πολλαπλές εκδοχές της (για παράδειγμα, νομική προστασία, ιατρική φροντίδα και στέγαση) και ενσωμάτωση. Από αυτή τη σκοπιά η μεσολάβηση στο ανθρωπιστικό πεδίο μπορεί να αναλυθεί σε διαφορετικούς τύπους με βάση τα παρακάτω κριτήρια: τη μορφή της μεσολαβητικής δραστηριότητας, το είδος του ανθρωπιστικού πεδίου στο οποίο γίνεται η μεσολάβηση, τον φορέα της μεσολάβησης και την λογική της (με αναφορά στα πολιτισμικά συγκροτημένα κίνητρα των μεσολαβητών). Παράλληλα στην εργασία προτείνεται να δώσουμε μεγαλύτερη προσοχή σε ορισμένες πτυχές της μεσολάβησης, όπως είναι η κοινωνική και πολιτισμική συγκρότηση της μεσολαβητικής δράσης σε ανθρωπιστικά εγχειρήματα, τα δίκτυα μεσολάβησης που δημιουργούνται στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής κινητοποίησης και η μετάφραση των επίσημων ανθρωπιστικών κανόνων και μοντέλων σε τοπικά πλαίσια.